

Knygos kelio šeimininkė

Alvyra Elena Pacepavičiūtė jau kelis dešimtmečius laiko vieną iš kertinių kampu, ant kurių stovi Lietuvos mokslų akademijos biblioteka. Jos gyvenimo kelias iš pirmo žvilgsnio tiesus ir tikslingas. Alvyra dar jaunystėje apsisprendė tarnauti knygai ir skaitytojams – dirbti bibliotekoje. Atkaklumas, valia, komunikabilumas padėjo įveikti visus sunkumus, nenukrypti nuo pasirinkto gyvenimo kelio.

A. Pacepavičiūtė gimė 1942 m. kovo 1 d. dabartinio Ukmergės rajono Žuklių kaime. Šeima buvo gausi – keturios seserys ir trys broliai, Alvyra vyriausia. Valstietiška gyvenimo sankloda, griežtas žemės darbų ritmas nuo aušros iki saulėlydžio, rūpinimasis jaunesniais ugde pareigingumą ir atsakomybę, pasišventimą artimiesiems. Jaunystės kelias nebuvo rožėmis klotas. Mokėsi Ukmergės ir Pabaisko vidurinėse mokyklose. Mokslai sekėsi gerai, patiko lietuvių kalba ir literatūra. Jaunystės godos išsiliedavo eilėraščių posmuose. Eilėraščius, straipsnius skelbė rajono laikraštyje. Norėjo studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus universitete, bet svajonei išsipildyti nebuvo lemta. Nors egzaminai buvo gerai išlaikyti, sutrukdė reikalavimas turėti darbo stažą. Atkakli abiturientė per vasaros atostogas sugebėdavo kolūkyje įvykdyti metinę darbdienių normą, tačiau reikalingos pažymos negavo – tokia darbininkė labai pageidautina, tegu dirba su šakėmis, studijos palauks... Alvyra pamatė skelbimą apie bibliotekininkestės studijas Vilniaus kultūros švietimo technikume ir 1961 m. įstojo. Reiklūs dėstytojai Milda Karpavičienė, Benjaminas Mašalas, Adelė Poškutė įdiegė tvirtas specialybės žinias – jos vėliau palengvino studijas ir Vilniaus universitete. Darni šeima rinkdavosi tėviškėje, gimtosios žemės trauka liko pastovi. Vyriausiai seseriai daugiausia rūpesčių. Spėdavo vietoj tėvų lankytis mokykloje, domėjosi jaunėlės sesers mokymosi reikalais. Technikumą baigė 1963 m.

Profesinė karjera prasidėjo Klaipėdos rajono Priekulės miesto bibliotekoje. Atsakingos vedėjos pareigos, patirties stoka, nežinomas Žemaitijos kraštas, neįprasta tarmė, savitas bendravimo būdas... Atvira, geranoriška ir nuoširdi aukštaitė greitai įveikė pirmuosius sunkumus. Tačiau reikėjo daug pastangų ir diplomatinių gabumų vykdant kartais blaviu protu nesuvalkiamus valdžios nutarimus ir potvarkius. Nespėjo bibliotekos knygų nunešti į kiekvieną šeimą, jau naujas vėjus: skaityti turi kiekvienas raštingas gyventojas. Nelankantiems bibliotekos knygas reikia pristatyti „pagal gyvenamą ar darbo vietą“. Negana to, dar gyvulių surašinėti siuončia, rinkiminius šūkius ir plakatus reikia ruošti...

Klaipėdos rajono Kultūros skyriaus vedėja Olga Jeršovaitė, pati tik prieš porą metų baigusi Vilniaus universitetą, atkakliai aiškino, kad reikia mokytis – specialus vidurinis mokslas tėra tarpinis etapas gyvenimo kelyje. Tvirta valia, žinių siekimas visada buvo būdingas Alvyrai. 1963 m. ji pradeda neakivaizdines bibliotekininkestės ir bibliografijos studijas Vilniaus universitete. Gyvenimas nelepino. Anksti mirė tėvas, negalavo motina. Vėl netikėta nelaimė – tėviškėje sudegė namai. Reikėjo skubiai grįžti arčiau savųjų. 1967 m. A. Pacepavičiūtė jau dirbo Ukmergės rajono Vaikų bibliotekos skaityklos vedėja. Nors dažno dirbančio ir besimokančio studijos užsitęsėdavo, kartais ir nutrūkdavo, Alvyra baigė universitetą 1969 m., studijoms skirtu laiku. Specialybės dalykai sekėsi lengviau – padėjo ankstesnis žinių bagažas, praktinė patirtis.

Baigus studijas, atsivėrė naujos perspektyvos. 1969 m. ji pradėjo dirbti Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje Knygų tvarkymo ir katalogų skyriuje. Ši biblioteka garsėjo draugišku kolektyvu, darbo drausme. Mokslinė biblioteka stabilesnė, toliau nuo masinės bibliotekos ne-

sibaigiančių vaju ir neapibrėžtų literatūros propagandos kryptių. Pradžia buvo lemtinga – čia tiesti knygai kelią teko ilgus metus.

O knygos kelias paprastas tik iš pirmo žvilgsnio. Mokslinėse bibliotekose, kuriose spaudinių ir kitų dokumentų milijonai, jis sudėtingas ir komplikotas. Nuo tvarkymo kokybės ir spartos priklauso leidinių kelias pas skaitytoją. Knygų tvarkymo ir katalogų skyrius sistemina, dalykina, įteisina leidinio būvį bibliotekoje, tvarko sudėtingą katalogų ūkį. Jauna specialistė greitai perprato knygos kelio taisykles. Atrodė, kad galima ramiai dirbti – leidinių srautas stabiliai tekėjo numatytu keliu. Netikėtas buvo naujas pasiūlymas: 1972 m. ji skiriama Fondų saugojimo ir aptarnavimo skyriaus vedėja. Kodėl į sudėtingesnę darbo barą skirta jauna, dar palyginti žalia bibliotekininkė? Netgi toks iš pirmo žvilgsnio rūstus tuometinis skyriaus vedėjas Juozas Galvydis A. Pacepavičiūtę laikė viena iš geriausių darbuotojų. Fondų saugojimo ir aptarnavimo skyrius lemia skaitytojų nuostatą, jų požiūrį į visą bibliotekos veiklą. Įvairiausi lankytojai, tūkstančiai pageidavimų – ir visus reikia maloniai sutikti, visiems padėti, patarti. Skyrius darbuotojų skaičiumi vienas didžiausių, funkcijomis vienas sudėtingiausių. Dar vienas naujas išbandymas buvo 1975 m. prasidėjęs persikėlimas į naują saugyklą. Kas nėra susidūręs su bibliotekos veikla, dažnai atsainiai samprotauja: ką ten veikti, ramiai gali skaityti knygeles. O juk kiekvienas leidinys mokslinėje bibliotekoje turi įgyti tikslų adresą, savo vietą kilometrais matuojamose lentynose. Jeigu pasiklysta, netyčia pakliuvęs ne į savo vietą, gali visai dingti iš apyvartos. Vedėjos ir darbuotojų pareiga atidžiai sekti, kad tokių klaidų nebūtų.

Bibliotekose žinomas dėsnis: knygų fondai padvigubėja per 10–15 metų. MA biblioteka jau buvo pasiekusi kritinę ribą, knygos užtvindė visas patalpas, jos rikiuotos net ant grindų, per siauručius tarpus žmogus vos prasisprausdavo. Vedėja turėjo tiksliai apskaičiuoti kiekvienam formatui būtiną plotą, numatyti atsargą dvidešimčiai metų. Fondų perkėlimas į naują saugyklą truko dvejus metus. Kiek jėgų, energijos, išradingumo reikėjo, niekas neskaiciavo. Žinoma, tokia žygyje talkino visi tuometinės bibliotekos žmonės, Lietuvos MA institutų bendradarbiai. O kur nuolatiniai rūpesčiai dėl nedrausmingų skaitytojų, skolininkais vadinamų, kurie laiku negrąžina paimtų knygų? Asmens byloje yra A. Pacepavičiūtės raštas bibliotekos direktoriui, kuriame ji prašo paveikti vieną nesukalbamą skolininką, nes jos visos pastangos buvusios bevaisės, dar užgaulių pastabų tekę išgirsti. Naujos saugyklos įsisavinimas nenutraukė darnaus skaitytojų aptarnavimo, milijonai spaudinių rado savo vietą ir kelią pas skaitytojus. Skyrius veikė kaip gerai suderintas mechanizmas. Jei reikalingų leidinių biblioteka neturi, jie skaitytojų pageidavimu užsakomi iš kitų Lietuvos ir užsienio bibliotekų. Skyriaus vedėja nuolat rūpinasi, kad būtų kuo mažiau neigiamų atsakymų, kad tarpbibliotekinis ir tarptautinis abonementas darniai funkcionuotų. Bibliotekos skyriai moksliniuose institutuose taip pat reikalavo nuolatinio dėmesio – juk knygos nenutrūkstančiu srautu keliauja iš centro į institutus ir atgal, kasdien nauji skaitytojų užsakymai.

Tik metai buvo likę iki dešimtmečio skyriaus vedėjos pareigose, o gyvenimo ratas grįžo į pirmąją būklę. Draugė išpranašavo: laukia permainingas darbas ir rūpesčiai dėl sveikatos. Pranašystė išsipildė. Geresnio kandidato į Knygų tvarkymo ir katalogų skyriaus vedėjo vietą direktorius negalėjo rasti. Didelio noro grįžti į pradinį darbo barą neturėjo – juk fondai perkelti ir sustyguoti, didieji vargai pasibaigė, gyvenk ir džiaukis... Optimizmas ir giedra nuotaika Alvyrai padėdavo įveikti visas negandas. Bet nuo įpareigojimų nepabėgsi, reikia pateisinti pasitikėjimą. Nors tuo tarpu pasikeitęs leidinių aprašas, nauji reikalavimai – vos ne nuo pradžių teko viską pradėti.

Nuo 1981 m. iki šiol Alvyra dirba naujose senose pareigose. Dabar ji nesigaili sugrįžusi į savo skyrių. Blogoji pranašystės dalis lėmė sąnario operacijas. Gerai, kad grįžus nebereikėjo bėgioti po fondus ir skaityklas – ištisos dienos prie kompiuterio. Kompiuteris, serveris, duomenų bazės – šiandien įprastos sąvokos. Per dešimtmetį jau rengiamasi įsisavinti trečioji kompiuterinė informacijos sistema. ALISE, LIBIS – jau nueiti etapai, pareikalavę daug pastangų, persikvalifikavimo, naujų įgūdžių. O knyga savo kelyje negalėjo sustoti, jos visada laukė nekantrūs skaitytojas. Vis nauji kvalifikacijos kėlimo kursai – reikėjo ir pačiai mokytis, ir padėti skyriaus darbuotojams. Vedėjos pavyzdys – geriausias įrodymas, kad visus sunkumus galima įveikti.

Nuo jaunų dienų pamėgusi literatūros klasiką, Alvyra yra iki šiol ištikima jos gerbėja. Kai buvo judresnė, stengdavosi nepraleisti teatro, operos spektaklių. Bendradarbiai negali atsistebėti jos kulinariniais gabumais. Jie dar kartą buvo akivaizdžiai parodyti jubiliejinėje popietėje. Baigusi siuvimo kursus, šia veikla neypatingai žavėjosi, bet pasiūti neįmantrų drabužių sau ar artimiesiems visada sugebėdavo. Ypač vertina atkaklumą ir darbštumą, o nemėgsta tinginių. Labiausiai gerbiama knyga – Juozo Baltušio *Su kuo valgyta druska*. Mėgsta lietuvišką estradą, jaunystės ir brandos metų, bet ne šiuolaikinę. Kiti mėgstamiausi dalykai tokie: spalva – žalia, gėlė – bijūnas, paukščiai – zylė ir kregždė, valgis – silkė su bulvėmis.

Per ilgus darbo metus Alvyra pelnė įvairių padėkų, apdovanojimų, o svarbiausia – bendradarbių pagarbą. Atsakyme į anketos klausimus parašė, kad Lietuvos MA biblioteka yra „pati brangiausia vieta, kur realizuoja save“. Ne veltui trisdešimt trejus darbo bibliotekoje metus ji visada buvo atsakingiausiuose baruose, ten, kur reikėjo pareigingo ir stropaus darbuotojo, autoritetingo vadovo.

POVILAS SAUDARGAS